

26/05/2021

El cinema i la seva contribució a la divulgació dels clàssics teatrals del Segle d'Or espanyol

El cinema ha adaptat i divulgat el teatre clàssic al llarg de la seva història. Les pel·lícules basades en les obres de Shakespeare en són un bon exemple. Però què ha fet el setè art respecte al teatre de grans autors del Segle d'Or espanyol com Lope de Vega o Calderón de la Barca? Com ho ha fet i amb quin resultat? Alba Carmona, investigadora del grup PROLOPE de la UAB, ha abordat aquestes qüestions en la seva tesi doctoral. El treball ha donat lloc a l'exposició *Unos clásicos... ¡de cine! El teatro del Siglo de Oro en el lienzo de plata (1914-1975)*, que acull fins al 26 de setembre la Casa Museu Lope de Vega a Madrid i de la qual és comissària la pròpia investigadora.

Cartell de Josef Fenneker per a Der Richter von Zalamea (Ludwig Berger, 1920). © Museum Folkwang Essen - ARTOTHEK

La "comedia nueva" del Segle d'Or espanyol ha estat portada a la pantalla gran en poques ocasions, sobretot si ho comparem amb el teatre de Shakespeare, la presència del qual en el cel·luloide ha estat constant des del mateix naixement del setè art. La tesi de la qual és objecte aquest article, "Análisis de la recepción y canonización de las comedias del Siglo de Oro a partir de sus adaptaciones cinematográficas", s'ha realitzat amb el propòsit d'apropar-se a les

reescriptures filmiques de la “comedia nueva”, que fins a data molt recent no han merescut l'atenció de la crítica acadèmica. A més, persegueix fixar un corpus de les adaptacions cinematogràfiques de la comèdia àuria, determinar amb quina intenció aquestes van ser realitzades, concretar quines imatges ha traslladat el setè art del teatre clàssic i comprovar si el cinema ha participat en la difusió d'aquest patrimoni cultural.

Al llarg del treball s'han estudiat deu pel·lícules. En la selecció s'ha privilegiat l'examen d'adaptacions de comèdies de Lope de Vega -l'autor amb major fortuna al llenç de plata-, però també s'han atès translacions de Pedro Calderón de la Barca i de Tirso de Molina. En aquesta nòmina, s'han inclòs també dues biografies filmiques de Lope amb l'objectiu d'analitzar els retrats que el setè art ha ofert del dramaturg.

La recerca realitzada demostra que no existeix una tradició d'adaptació cinematogràfica de la “comedia nueva” i que el cinema no ha contribuït en la divulgació d'aquest fenomen teatral. A Espanya, tot i que durant la Segona República es va produir una revaloració dels clàssics barrocs, va faltar temps per implantar un projecte de cinematografia que els hi donés cabuda. Sota el franquisme, van ser nombrosos els plans de transposició fílmica d'aquest llegat, però la intransigència delsensors en va frustrar diversos. Els projectes que van prosperar durant els primers anys de la dictadura van fer una lectura conservadora de les peces i van contribuir en la idealització dels Segles d'Or. Ja al franquisme tardà van aparèixer les primeres versions filmiques progressistes de la comèdia, que van denunciar la justícia corrupta i l'enviliment dels pobles tiranitzats per règims opressors.

Fora d'Espanya, l'apropiació ideològica del teatre auri no va ser tan evident. A la Unió Soviètica, per exemple, va ser adaptat per entretenir un poble que vivia sota una grisa realitat. Posteriorment, Pilar Miró, que va tenir l'adaptació soviètica de *El perro del hortelano*, *Sobaka na sene* (Y. Frid, 1978), com a màxim referent per a la seva versió de la comèdia, va seguir aquesta mateixa senda, concebint una pel·lícula amb què l'audiència passés una bona estona. Després de l'èxit aconseguit, va voler crear una tradició cinematogràfica basada en el Segle d'Or espanyol, però la mort va truncar els seus plans. En l'actualitat, després de l'adaptació de *La dama boba* de Manuel Iborra (2006), la “comedia nueva” queda a l'espera de noves reescriptures filmiques -de moment poc previsibles-, que cooperin en la seva difusió entre el gran públic.

Els resultats d'aquesta tesi doctoral, reconeguda amb el premi extraordinari de doctorat i que va ser presentada al Programa de Doctorat en Filologia Espanyola el 2018 sota la direcció del professor Gonzalo Pontón en l'àmbit del grup de recerca PROLOPE, han aparegut en la monografia *Las reescrituras fílmicas de la comedia nueva: un siglo en la gran pantalla*, publicada per la prestigiosa editorial científica Peter Lang (Oxford, 2020).

D'altra banda, la tesi ha derivat també en una exposició en què es presenten diversos elements artístics i documentals analitzats durant la recerca. *Unos clásicos... ¡de cine! El teatro del Siglo de Oro en el lienzo de plata (1914-1975)* tindrà lloc entre el 28 de maig i el 26 de setembre de 2021 a la Casa Museo Lope de Vega (Madrid), comissariada per Alba Carmona i Guillermo Gómez Sánchez Ferrer, i organitzada per la Comunitat de Madrid a proposta de PROLOPE.

Alba Carmona

Department of Foreign Languages
University of Bergen
Grupo PROLOPE, Departament de Filologia Espanyola
Universitat Autònoma de Barcelona
alba.carmona.lazaro@gmail.com

Referències

“Análisis de la recepción y canonización de las comedias del Siglo de Oro a partir de sus adaptaciones cinematográficas”, tesi doctoral d'Alba Carmona (UAB), 2018.

[View low-bandwidth version](#)